

Jiří Brabec
Jiří Flaišman
Libuše Heczková
Eva Jelínková
Michal Kosák
Hana Kosáková
Luboš Merhaut
Lucie Kostrbová
Terezie Pokorná
Jan Pospíšil
Michael Špirit
Michal Topor
Daniel Vojtěch

echa* 2010
2011

Růžena Grebeníčková
Literární noviny
Arno Schmidt

Institut pro studium literatury

Echa 2010–2011. Fórum pro literární vědu

K vydání připravili Eva Jelínková a Michael Špirit

Redakce e-knihy Lucie Bartoňová

Technické zpracování Barbora Růžičková a Tereza Štechová

V roce 2014 vydal Institut pro studium literatury,
Technická 2, 160 00 Praha 6, jako elektronickou knihu
(ve formátech EPUB, MOBI a PDF)

Vydání první

www.ipsl.cz

© Institut pro studium literatury, 2014

ISBN 978-80-87899-08-3 (EPUB)

ISBN 978-80-87899-09-0 (MOBI)

ISBN 978-80-87899-10-6 (PDF)

Obsah

[Echa 2010–2011](#)

[Seznam recenzovaných knih, článků a časopisů a další témata Ech](#)

[Redakce a autoři Ech](#)

[Jmenný heslář](#)

[Ediční poznámka](#)

Echa 2010–2011

Píše Michael Špirit, 8. 11. 2010

Prvního listopadu by se dožila 85 let literární historička, kritička a překladatelka **Růžena Grebeníčková**. Její osobní a profesní růst se vymyká z osudů příslušníků generací, které v první polovině 20. století při vstupu do humanitních věd inspirovala politická ideologie. Od stalinismu, jež na přelomu čtyřicátých a padesátých let 20. století Grebeníčková rázně zastávala, se autorka nepotřebovala okázale distancovat, nicméně její stejně radikální sebereflexi zrcadlí odborný rozměr vlastních prací: cca od poloviny padesátých let nesestávaly už z ničeho jiného než z literárněvědného rozpracování problému. Polemiky, které vedla (např. s V. Dostálem, M. Otrubou, F. Vodičkou, L. Doleželem), byly spory o mechanické užívání vyprázdněných odborných pojmů, mimo stranickou ideologii marxismu nebo reformismu. V těchto dnech vydává Academia její Máchovské studie a časopis Slovo a smysl č. 13 přináší edici prozaických fragmentů o Cestě pěšky na jih v Máchových stopách. – Suverénní znalectví věci, pohyb napříč kontexty slovanských, románských a germánských literatur posledních tří století, kritický zápal a charakteristická rozvětvená stylistika činí z textů R. Grebeníčkové dílo srovnatelné s intelektuálními obry, z nichž tu jmenujme ty, k nimž se autorka sama vztahovala: D. Čyževskij, P. Trost, E. Staiger či L. Spitzer.

Práce posledních dvou citovala Grebeníčková už v polovině padesátých let, tedy v době, kdy tehdejší či nastupující akademické autority literárněvědného oboru odkazovaly k jinak orientovaným učencům. Pražské nakladatelství Triáda vydalo prvnímu z nich skvělý výbor v roce 2008 (Poetika, interpretace, styl, ed. Marek Vajchr), **Leo Spitzerovi** připravilo obdobně výtečnou antologii letos na jaře (**Stylistické studie z románských literatur**, ed. a přel. Jiří Pelán a Jiří Stromšík). Té se dostalo v dnešním kontextu čehosi výjimečného: poučené, nezáluďné a dobře napsané recenze. Posudek **Josefa Fulky** (A2, č. 21 z 13. 10. 2010) vyzdvihuje mj. Spitzerův strhující spisovatelský talent, stejně jako „až monstrózní přesnost“, kterou Fulka staví kontrastně ke zlovykům „tzv. poststrukturalistické literární vědy“. Recenze končí

slovy: „Zmiňovat kvalitu překladu, pečlivost, s jakou je výbor sestaven, a instruktivnost rozsáhlého doslovu je vzhledem ke složení překladatelského týmu takřka nevkusné. A ostatní už je na čtenáři.“ Je to vzhledem k výstavbě recenze ústrojný závěr, tématem článku není podoba české edice, nýbrž Spitzerovo dílo (více by se ostatně do A2 nevešlo, typografie čtrnáctideníku nechává vždy zahajující stránku textu ze čtvrtiny prázdnou a další kus zaplácne ilustrací). Navažme nicméně na recenzi a aspoň na tomto místě zmiňme náležitosti výboru ze Spitzera, které by měly být samozřejmostí, ale v Česku dnes nejsou:

539 stran překladu Spitzerových textů představuje zlomek z díla, které „ve svém celku fakticky uniká kritice“ (J. Pelán na s. 568). O jeho konturách však vypovídá Výběrová bibliografie (s. 541–559), která na základě úplného soupisu díla (knižně New York 1991) přináší všechny Spitzerovy knihy a výtah z časopisecky publikovaných statí. Jednotlivé položky jsou anotovány buď pouhým překladem titulu, anebo bližší charakteristikou, takže se čtenář orientuje v čase a žánru autorova díla, stejně jako v tématech, jazykových kontextech a rozsazích jednotlivých analýz. V situaci nezměrného Spitzerova badatelského záběru se pořadatelé nesnaží svůj výběr 16 studií nějak objektivisticky zdůvodnit, a je to jediné možné řešení. O kritériích editorů a jejich týmu však vypovídá právě komplexní, operativní a navzájem se doplňující vypravení publikace, od překladu (jenž mj. ctí Spitzerovu polyglotičnost, ale současně ji, jak je v této řadě nakladatelství Triády zvykem, činí pro českého čtenáře prostupnou v převodech ad hoc nebo v kanonických českých verzích, včleněných do textu v hranatých závorkách), přes bibliografii, ediční poznámku a doslov. Bude jistě zajímavé sledovat, v kolika českých univerzitních propedeutikách literární vědy se Spitzerovo dílo, zpřítomněné nyní výběrovou edicí, ocitne.

Píše Michal Topor, 15. 11. 2010

Centrum pro teoretická studia (CTS) vydalo nedávno počet z debat věnovaných (zhruba od podzimu 2008) pojmu „přirozeného světa“. Sborník **Spor o přirozený svět** (Praha, Filosofia 2010, 336 s.) soustředí texty patnácti autorů analyzujících z různých disciplinárních perspektiv tuto zjevně stále naléhavou a inspirativní ideu – v tomto případě především s výhledem k otázce jejího možného významu „v kontextu sociologie vědy“ či „kritické sebereflexe vědy“ (předmluva B. Velického, K. Trlifajové, P. Kouby, s. 9). Bohužel, horizont vědy o literatuře (v jakékoli podobě) není v debatě, již kniha přináší, nijak speciálně zastoupen.

Básník, prozaik Michal Ajvaz se nicméně ve stati **K čemu je dobrý pojem přirozeného světa** zabývá pojmem Lebenswelt, který Husserl rozvíjel v těsné souvislosti se svou představou krize evropských věd, způsobem, jenž jeho úvahu poznamenává docela časovou důsazností. Ajvaz čte v základu Husserlovy interpretace představu dvojí vymknutosti ze smyslu, dvojí automatizace: badatel nereflektuje svůj jazyk, neptá se po hodnotě, životním dosahu své práce. Husserlův výměr vědy v krizi přitom Ajvaz dovádí k dnešním termínům: „za prvé používání hotových, neprojasněných forem teorie bez tázání po jejich původu, předpokladech či podmínkách možnosti a za druhé hodnotový zmatek, týkající se cílů i výběru postupů vědecké práce. Tento zmatek se projevuje například zautomatizováním vědecké práce, proměnou v pouhý ‚provoz‘, podléháním komercialismu nebo ideologickým tlakům, technokratičností, a dnes můžeme dodat: neustálým přemýšlením o impact-factorech a sháněním všelijakých bodů“ (s. 20).

Ajvaz zvažuje různé argumenty a námitky, jež byly vůči Husserlovým kritickým závěrům a apelům snášeny, ale nakonec se, inspirován výhradami, k těmto závěrům a apelativní linii vrací. Zdůrazňuje jako moment možné obnovy „určitý *postoj*“, dobírající se autenticity navzdory akutnímu ohrožení, souvisejícímu s „moderním funkcionalismem a ztrátou celkového rámce (či nezájmem o povahu tohoto rámce)“ (s. 48). Ajvaz pojem přirozeného světa vybavuje lákavě riskantní otevřeností, drammatizuje jej, jako „vysokou hru, v níž jde o smysl.“ (s. 45); tak může ožít pojem odporu vůči „mocenské syntaxi“,

jež defiluje v „magických obrazcích“, pronikajících „téměř do všech chvil života“ (s. 46).

Tak, jako kupodivu drama a odpor – pramenící v „hrách výzev“, virtualit – ještě mohou prosvěcovat básníkův výkon, také vědecký poznatek může být „útvarem smyslu“ (s. 44), výběžkem zaujetí a tvořivosti. Je radost čelit hlasu, který ještě zkouší artikulovat naději, nabádat, rýsovat imperativ – v časech, kdy badatelské instituce ochotně nahrazují náročnost, erudici a osobitost mechanizujícím kritériem loajální produktivity. Kolik prací, „projektů“, vznikajících a realizovaných v současném „provozu“, ostatně obstojí v srážce s takovou nadějí?

Píše Michal Kosák, 18. 11. 2010

Dosvornostujeme to důkladně!

„Domnívám se však, že v dnešní době, kdy je ohrožena celá kultura i kulturní dědictví, by měla kulturní inteligence usilovat o integritu,“ píše ředitelka Literárního archivu Památníku národního písemnictví Naděžda Macurová (A2, č. 23 z 10. 11. 2010). Odpovídá zde na **Otevřený dopis ministru kultury ve věci PNP** (A2, č. 22 z 27. 10. 2010), v němž zástupci institucí zabývajících se literaturou a dějinami vyzvali ministra kultury k vypsání konkursu na ředitele Památníku národního písemnictví (dosavadní ředitel Zdeněk Freisleben byl do funkce, stejně jako jeho předchůdce, pouze jmenován), a poukázali při tom na nedostatky v činnosti a koncepci Památníku. Bezprostředně za výzvou ke svornosti apeluje Macurová tamtéž také k opatrnosti: „Je třeba lépe zvažovat, zda přidat svůj hlas pro skutečný prospěch ohrožených hodnot, nebo naslouchat falešným hráčům rozdělujícím současnou kulturní sféru.“

Sborník vydávaný Památníkem národního písemnictví v Praze – **Literární archiv** – byl v tomto roce zařazen Radou pro výzkum, vývoj a inovace do Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v České republice. To znamená, že příspěvky v časopise jsou recenzovány dvěma nezávislými lektory, výsledky řízení mají být do dvou měsíců sděleny autorům (lektori se však už zpravidla nedozví, jak – a zda vůbec – se autor k jejich posudku vztáhnul či zda mu byl vůbec posudek doručen). Z faktu, že jsou články v Literárním archivu podrobeny lektorátu, paradoxně automaticky nevyplývá, že by tyto texty prošly standardní redakční úpravou. V zatím posledním čísle 41, které již bylo podřízeno procesu lektorského řízení (na jeho základě se také Literární archiv dostal na onen Seznam), shledávám deficitu prakticky na všech úrovních redakční práce: na rovině kompozice sborníku (nemám nic proti Janu Strakošovi – naopak, ale nechápu, proč byl text o něm zařazen do monotematického čísla k stému výročí narození Felixe Vodičky), v chybějícím redakčním zpracování rukopisů, v způsobu citování a nakonec i v korekturách.

Formální proces lektorského řízení se tak stává, abych použil slova z líhně blízké vedení PNP, „zástěrkou“ pro pominutí základních předpokladů vydávání čehokoli, sice absence redakce, a „nastavuje tak zrcadlo“ činnosti redakční rady, jíž ostatně pan ředitel Freisleben předsedá.

Píše Eva Jelínková, 19. 11. 2010

Miroslav Červenka vstupoval s literaturou do nejrůznějších vztahů: utkával se s ní jako literární teoretik, historik a speciálně versolog, pečoval o ni jako textolog a editor, utvářel ji a prostředkoval jako básník a překladatel. Devatenáctého listopadu uplynulo pět let od jeho smrti. Neokázalé svědectví o tom, že v žádné z těchto rolí nevystupoval pouze okrajově, a to ani v době, kdy mu veškerá tato činnost byla všestranně ztěžována, podává jeho **Záznamník – deník z let 1985–1989**, vydaný začátkem tohoto roku brněnským Atlantisem. Červenkovy datované zápisy očividně nevznikaly ze stejné vůle a touhy jako deníkové dílo Zábranova, a fungují opravdu jako celek jinak: nečtou se jako román, nýbrž jako kronika Červenkovy každodennosti. Neodkrývá se toho málo. Normalizační léta nestrávil sebeponižujícím hledáním možností návratu na oficiální kulturní scénu, nýbrž je v souladu s vlastní maximou prožil „v absurditě tvorby“: pokračoval ve svém literárněvědném výzkumu, studie umisťoval do zahraničních odborných časopisů nebo periodik samizdatových (Obsah, který otiskoval i jeho básně, zároveň spoluredigoval), přednášel na polooficiálních fórech i podzemních seminářích, překládal odborné stati i básně z polštiny a ruštiny, připravoval náročné samizdatové edice. Tuto řadu nesamozřejmých činností posléze ještě rozšířil – inicioval vznik Večerní univerzity bohemistiky.

Než se v září 1988 v suterénu baptistické modlitebny na Vyšehradě rozběhly první přednášky, věnoval Červenka množství energie sestavení studijního programu, získání dalších vyučujících (Jiří Brabec, Alexandr Stich, Květoslava Neradová, Květa Sgallová, Jan Křen), vytipování vhodných adresátů výuky (Červenka se postupně sešel a vedl svého druhu přijímací rozhovory s několika desítkami zájemců o studium), pokusům o získání podpory ze zahraničí i nutného finančního zajištění. Ilegální univerzita měla přitom pro Červenku obzvlášť velký význam – spatřoval v ní (v konfrontaci s manipulovanou oficiální vysokoškolskou výukou, jež pod vedením V. Ržounka směřovala v jeho očích k praktické likvidaci literární vědy) šanci pro obnovu úrovně bohemistických studií. Díky dalšímu působení budoucích absolventů podzemní bohemistiky,

k nimž patřili převážně mladí talentovaní lidé stojící vůči režimu v opozici, resp. tímto režimem pronásledovaní, měla mít univerzita podle Červenky i obecnější potenciál pro zachování nezávislého vědeckého a kulturního života v Československu.

V tomto smyslu zformuloval Červenka cíle projektu Večerní univerzity v dopise zahraničním kolegům z roku 1988, jež ve své knižně vydané studii „Podzemní univerzita“ pražských bohemistů cituje německá historička Karoline von Graevenitz (dosud jediné monografické pojednání tématu Večerní univerzity bohemistiky vyšlo nejprve v roce 2008, vročení z následujícího roku má český překlad, jež vydávající Ústav pro soudobé dějiny AV ČR veřejnosti představil v březnu 2010). V době, kdy von Graevenitz prováděla v Praze rešerše k tématu a vedla interview s bývalými vyučujícími i frekventanty ilegální bohemistiky, nebyl už zakladatel Večerní univerzity Červenka naživu, zatímco jeho Záznamník, obsahující průběžné zmínky o koncipování i vlastním průběhu výuky od začátku roku 1988, byl dosud nevydán (podstatný historický pramen představuje přitom i přesto, že jeho autor příslušné záznamy do deníku kvůli možnému ohrožení projektu redukoval). Už v květnu 1988 Červenka předjímal, že „tenhle úkol podstatně ovlivní několik příštích let mého života a práce“, nečekal ale nejspíš, že věci budou mít tak rychlý spád: po listopadu 1989 byl studijní program Večerní univerzity integrován do učebního plánu bohemistiky na FF UK, kde Červenka jako pedagog působil až do své smrti.

Píše Luboš Merhaut, 28. 11. 2010

Mluví se v poslední době často o podstatě a funkci literárního dějepisce, také o krizi humanitních věd. Diskuse se soustřeďuje na otázky předmětu, metod, interpretačních kompetencí (ovšemže existuje i „neproblematický“ názor, že „metoda“ spočívá v tom, dějiny prostě napsat nebo poskládat), je projevem situace otevřených možností a mnohosti inspirací a přístupů, zároveň je přirozeně rozbíhavá, mnohdy v hledání osobitosti a (dalších) intelektuálních souvislostí. Svébytnost literárněhistorického poznávání je jak stvrzována (bohužel ve výkonech spíše výjimečných), tak i rozpouštěna se ztrácejícími se konturami srozumění, co je vlastně literatura, s kulturologickou bezbřehostí nebo zjišťováním, co je ještě „zajímavé“ či výhodně bodovatelné. S potřebou a šíří nynější diskuse roste nezbytnost připomínat (si) základy, na nichž tento obor stojí, jeho historii. V mnohém živé a poučné je např. stručné pojednání **Metoda literárního dějepisu**, které před stoletím poprvé publikoval francouzský literární historik a kritik **Gustave Lanson**. Jde o jeden ze zakladatelských textů pro sebevědomou literární historii, odmítající dojmologie i dogmatismy, usilující o materiálovou přesnost a přísnost (zároveň se smyslem estetickým), o metodologickou autonomii. „Navádějící tvůrčí obraznost, aby hleděla objevovat otázky a metody a nikoli jen řešení, rozšiřujeme její akční oblast a otvíráme jí neomezené možnosti působení“ (s. 31).

Čtete zde (Praha, Jednota českých filologů 1931, s. 23–28, překlad Josefa Kopala je krácen) i o „hlavních omylech“ literárních historiků: 1. Pracujeme na základě neúplné nebo nesprávné znalosti skutečností. Nedbali jsme dost, abychom vyčerpali všechny počet textů, jež máme prozkoumat; je nám příliš neznáma práce našich předchůdců a výsledky, k nimž dospěli. Bibliografie je tu lékem. (Slovo bibliografie je z těch, jež někteří krasoduchové vyslovují jen s hrůzou. Jestliže se jim podaří obejít se bez bibliografie, tedy jen proto, že prostě jen zdobí vtípem neb krasořečnictvím své středoškolské vědění nebo že vykrádají učenceknou knihu, již jim náhoda vložila do rukou. V bibliografii jsou dobrá i špatná místa: jako ve výtvorech literátů nejméně podezřelých z učencektví jsou spisy inteligentní a jiné, které inteligentní nejsou.) Hřešíme také leností ducha. Jakožto zjištěné výsledky zaznamenáváme

příliš lehce závěry svých předchůdců, nestřetají-li se s našimi stanovisky a s našimi sympatiemi. Podrobuje je často jen zkouška logické a nikoli zkoumání kritického.

2. Stanovíme nesprávné vztahy: brzo z nevědomosti, a tento omyl je v podstatě týž jako předešlý; brzo z netrpělivosti, a pak lékem jest ukázat se, uložit si dlouhou práci, v níž myšlenka pomalu uzrává; brzo z nerozvážené důvěry v rozumové uvažování. Proto také po každém úkonu formálně logickém třeba se vrátit k faktům a čerpat z nich opětovně dostatečné předpoklady k následující operaci. Nikdy bez svrchované nedůvěry nevyvozujeme důsledek z důsledku!

A proto vykládejme texty přímo! Nikdy jich nenahrazujeme rovnomocninami, jak často mimoděk činíme! Překládáme si dokumenty, o nichž jednáme, do svého jazyku; a náš překlad, který ochuzuje a pozměňuje originály, vypudí je z naší mysli docela.

3. Rozšiřujeme neoprávněně dosah faktů, jež jsme pozorovali. Konstatujeme nějakou analogii, a činíme z ní závislost. Zjistíme nějakou závislost, a hned ji prohlašujeme za přímou nebo bezprostřední. Pozorujeme vztah určitý, omezený, částečný; připínáme k němu závěr mnohem širší nebo všeobecný.

Rozšiřujeme skoro vždy smysl fakt a textů: zužujeme jej naopak úzkostlivě! Nepokoušejme se zveličovat přílišně jejich dosah na újmu správnosti!

Fakty se navzájem omezují: vyhledávejme vždycky ty, jež ubírají smyslu faktům, jež nás upoutaly, a neopomiňme brát v úvahu „fakty negativní“!

4. Dopouštíme se omylu při používání zvláštních metod a žádáme od jedné závěry, jež může dát toliko druhá. Jistíme skutečnosti, spoléhající na apriorní dedukci nebo subjektivní dojem: to jsou případy křiklavé.

Dopouštíme se běžného omylu ve výběru faktů reprezentativních. Nemluvíce o zálibách nebo o stranických předpojatostech, jež nás zavádějí na scesti, podléháme obvyklému klamu, že jako nejvíce reprezentativní pojmáme krajní případy. Ale ty právě proto, že jsou krajní, jsou také výjimečné.

5. Konečně, protože se neradi namáháme zbytečně, přeceňujeme získanou jistotu. Velmi málo dokladů a velmi málo metod dává opravdovou jistotu v dějinách literárních. A jistota je všeobecně v obráceném poměru k všeobecnosti poznání. To si nesmíme tajit. Ale pravděpodobnosti, přibližnosti si nezaslouží pohrdání; a je nám dostatečnou odměnou, když se nám podařilo pokročit několik stupňů

k dokonale jasnému poznání. Třeba, abychom uměli ocenit získané poznatky, abychom se tak vyhnuli skličujícímu skepticizmu, a zároveň stlačit jejich cenu, abychom se tak vyvarovali blažené malátnosti. Jako jinde jest i tu relativism zásadou bezpečné techniky a zároveň mravní hygieny.

Hřešíme obvykle tím, že povznášíme o několik stupňů a někdy i k absolutnu všechny nedokonalé jistoty, jichž se v svém badání dopracujeme. Možnosti se stávají pravděpodobnostmi, pravděpodobnosti samozřejmostmi, hypotézy dokázanými pravdami. Dedukce nebo indukce splývají s fakty, z nichž je vyvozujeme, a osvojují si od nich průkaznost přímých konstatování.“

Lanson žádá pracovitost a vynalézavost, ne předvádění se; projevuje (slovy F. X. Šaldy, Šaldův zápisník 4, 1931/32, s. 97–98) nechuť „ke každému diletantismu a pozérství“. To úhelně nadčasové z Lansonovy důmyslné přednášky jako by dostal do vínku Jiří Opelík. Narodil se rok před vydáním citovaného českého knižního překladu a jeho letošní jubileum mohlo být příležitostí především k oslavě toho, že základní jistoty se neztrácejí. Je u nás vzorem literárněhistorické profesionality (řemesla „nemilovaného“ a „milovaného“), každodenní práce, důslednosti a spolehlivosti. Je představitelem odbornosti lexikografické, redakční a ediční (ve službě autorům a jejich dílům, nejnověji výborem poezie Oldřicha Mikuláška a svazky Spisů Josefa Čapka), umění přečíst a vyložit fakta, vážit slova a hodnoty. Jeho texty (např. z poslední doby holanovská a čapkovská monografie) jsou hlavně příklady jedinečného literárněhistorického a kritického myšlení, charakterizovaného bezpečnou a vnímavou oporou v pramenech a přesvědčivou argumentací, formulujícího přesně a s vtípem, cílicího k podstatným momentům a významům... Nabízí se na závěr opět sentence Lansonova (s. 17): „Postoj ducha vzhledem ke skutečnosti, hle, co si můžeme vypůjčit od vědců; přenesme do svého oboru nezaujatou zřídavost, přísnou poctivost, pracnou trpělivost, oddanost skutečnosti, neochotu věřit, věřit sobě samým právě tak jako věřit druhým, ustavičnou potřebu kritiky, kontroly a ověření! Nevím, zdali pak budeme dělat vědu, ale jsem si jist, že budeme dělat nejlepší literární historii.“

Píše Jan Pospíšil, 6. 12. 2010

Píše-li člověk nabroušenou recenzi, měl by si dát obzvláště velký pozor na to, aby své výhrady vůči recenzovanému dílu měl řádně podloženy. V opačném případě totiž hrozí, že jeho text nebude výrazem duchaplnosti či vzdělanosti, ale spíše projevem arogance a omezenosti. Zdá se mi, že něco takového se bohužel přihodilo **Janu Honovi** v textu **Pynsentův kabinet kuriozit** (Souvislosti 3/2010, s. 278–282), recenzi na knihu **Roberta B. Pynsenta Ďáblové, ženy a národ. Výbor z úvah o české literatuře** (Karolinum 2008).

Hon se mimo jiné snaží ukázat, že recenzenti výboru, kteří kladně hodnotili autorův „široký záběr“ odkrývající „nečekané souvislosti“, „povětšinou skočili autorovi na lep“ (s. 279). Hon se takto ovšem lapit nenechal a konstatuje, že Pynsentovo „uvažování o literatuře“ se vyznačuje zálibou „v obskurním nebo alespoň kuriózním“ a tyto jeho libůstky jsou obzvláště nebezpečné v zacházení se starší českou literaturou, která „má tu smůlu, že kuriózním se v autorových očích vzhledem k historicky podmíněným kulturním rozdílům stává leccos“. A „Pynsent jako by se nedokázal přes perspektivu dneška přenést“ (s. 280), jinak řečeno, jde tu o jeho historickou ignoranci, kterou se Hon snaží doložit následovně: „Z Izaldy se tak kupříkladu stává ‚Angličanka oddávající se skandální sexuální aktivitě‘ (s. 23), což by se sice dalo číst jako zlomyslně ironické opomenutí rozdílu mezi pojetím sexuality nebo nacionality v kontextu středověkých dvorských epických látek a v kontextu dneška, jenže autor by pak musel s takovouto ironií vědomě pracovat a nepřesvědčovat čtenáře bezděky o tom, že jsou mu základní principy mediévistické heuristiky ukradené, ba že v tomto ohledu podléhá těm nejotřepanějším klišé, která se navíc snaží vydávat za antiklišé“ (s. 280). To jsou výtky jistě závažné, a kdyby se potvrdily, pravděpodobně bychom vůbec nemohli brát Pynsentovo psaní vážně. Jsou však liché. Citát, který má Honovi sloužit jako podklad zpochybnění způsobů Pynsentovy práce s texty a z něhož se tu vyvozují tak silné závěry, je totiž nejen nepřesný, nýbrž i dosti násilně vytržený z kontextu. U Pynsenta totiž čteme: „V podstatě si nemyslím, že by Izalda a jiné téhož druhu čili nádherné Britky byly českým stereotypem staršího data; je ale pravda, že stereotypní britská žena se jako cornwallská královna Izalda oddává

skandální sexuální aktivitě. Co je považováno za skandální, však závisí na autorovi a období“. Zejména poslední věta jasně vypovídá o Pynsentově historickém rozlišování a zároveň o nedůvěryhodných recenzentových pracovních postupech.

Stejně nepřípadně se Hon pokouší Pynsentovo psaní zdiskreditovat, když jeho stati o vílách v české středověké literatuře vytýká používání schématu morgánské a meluzínské víly (rozlišení, které Pynsent převzal z práce Laurence Harf-Lancnerové) a tvrdí o něm: „Autorovi slouží pouze k tomu, aby poukázal na případné odchylky od jednoho či druhého, které následně glosuje buď jako známku kulturního úpadku, či naopak vědomého autorského ozvláštnění. Copak ale středověkého spisovatele zajímala nějaká schémata literární vědy 20. století? Nestálo by naopak za to taková schémata přehodnotit anebo se jich rovnou vzdát, pokud nefungují? To by však od autora vyžadovalo daleko preciznější historickou práci“ (s. 281). Kdyby však Pynsent pracoval takto mechanicky, těžko bychom v jeho textu našli například následující větu: „Tím vším nechci tvrdit, že si byl Dalimil úplně vědom pravidel povídky o vílách“ (s. 35). A stěžuje-li si Hon mimo jiné na to, že se mu v Pynsentových textech často nedaří poznat, oč v nich vlastně jde, nelze mu než doporučit pečlivější čtení. Neboť Pynsent se drží zásad dobrého anglosaského akademického psaní, o co mu jde, tedy dosti jasně formuluje v úvodu textu. V uvedené stati tak na začátku třetího odstavce čteme: „Chtěl bych se pokusit ukázat, že tradice víl v české středověké literatuře je víceméně tak silná jako v románské a germánské oblasti a že tato tradice má svůj vědomý počátek právě v Dalimilově podání dívčí války“ (s. 32).

Když Hon poukazuje na to, že namísto precizní historické práce se Pynsent „spokojuje s výroky, že něco je ‚charakteristické pro mnohé ze středověkého myšlení‘“ (s. 281), zatajuje čtenáři své recenze, že tyto obecné výroky jsou v Pynsentových úvahách dále konkretizovány a dokládány nemalým počtem přesvědčivých příkladů. Recenzent navíc projevuje poněkud svérázný smysl pro humor. „V nejhorších případech“ totiž podle něj Pynsent „popustí uzdu pánským žertíkům“ (s. 281), což dokládá následujícím citátem: „Pravý zápach ďábla je ichtycký (podobně jako zápach pekla sirný). Důvod není jen ten, že ženy zejména v horkém podnebí mohou při menstruaci mírně páchnout rybinou a snaží se to skrýt ‚voňavkami‘ [...]; produkovat rybí zápach

může také chemická reakce sloučení mužského a ženského genitálního slizu, což bylo považováno za známku pouhého chtíče“ (s. 57). Ať se snažím sebevíc, nic košilatého v tomto věcně formulovaném pokusu autorovy představivosti vyložit si původ jednoho obrazu středověké imaginace opravdu najít nemůžu.

Dobrá kritika by měla posuzované dílo ukázat v novém světle, otevírat jeho dosavadním či budoucím čtenářům oči, zaměřovat jejich pozornost k těm aspektům díla, které byly dosud opomíjeny nebo nenáležitě interpretovány. Honova recenze jistě takové ambice měla, splnit je se však nepodařilo. Je naopak příkladem špatně odvedené práce. Namísto vážného zabývání se svým předmětem, založeného na pozorném čtení, se totiž uchyluje k pochybnému manipulování s ním, které slouží jako opora pro dalekosáhlé a nabubřelé závěry. A je celkem jedno, zda jsou ony manipulace výrazem recenzentovy nedůkladnosti, anebo zlovolnosti. Gesto, kterým je recenze nesena, se tedy nakonec jeví jako poněkud prázdné a text nám toho o posuzovaném díle moc nového neříká, o pracovních postupech recenzenta se však dozvídáme víc, než je nám milé.

Píše Michael Špirit, 16. 12. 2010

Svámi dosavadními knihami rozvrátil **Zdeněk Vašíček** (nar. 1933) zdejší uzanci, jak přemýšlet a psát nejen o literatuře, ale vůbec jak se pohybovat v rozpravě o vědách, a to ne pouze humanitních. Do českého způsobu, jak věci popisovat, vnesl ironickou suverenitu, srozumitelnost, vtip a především perspektivu, že při rozvíjení myšlenky nebo při citaci není nutné pohlížet na zahraniční zdroj jako na zjevení, nýbrž jako na jednotku, která je stejně regulérní částí širého celku, jako jí je třeba text domácího autora vydaný před x lety vlastním nákladem. Od Vašíčka v tom není žádné a priori, český diskurs nahlíží sám jako deficitní (nejen ve stejnojmenné studii z roku 1990), ale umí v něm pronikavě zahlédnout výjimky, které omezení tohoto diskursu přesahují (např. E. Tilsch, J. Lopatka, J. Tesař), jsa sám zjevně jednou z nich. Zábavnost a ironie je u Vašíčka v jeho nejlepších textech v nepochopitelném souladu s vědeckou náročností, opřenou o znalectví nejen standardních, ale také opomíjených nebo zapomenutých děl či kuriozit nejrůznějších uměň a oborů. Studie jako *Místo pro kritiku!* (1993), *Literatura* (2000), *Slova a celek* (2001), *Příspěvek k teorii banality* (2002), *Ke vztahu tropů a filosofie* (2003) nebo *Conrad jako antropolog*, *Malinowski jako spisovatel* (2004) jsou navíc k datu napsání bibliograficky à jour, a díky svým pevným fundamentům ztěžují kritickou repliku, skýtajíce průzračné potěšení ze stylu a akribie.

Po svém návratu z exilu v polovině devadesátých let vydal Vašíček čtyři knihy, v pěti svazcích. *Přijetí podmínek* (Torst 1996) přineslo šestadvacet studií a esejí psaných v osmdesátých letech pro exilová periodika a francouzské, anglické, německé a italské časopisy, od roku 1990 pak pro týdeníky a revue vycházející v Čechách; jednotlivé texty autor seřadil do oddílů zaměřených na „věci obecné“, politiku, literaturu, historii a archeologii. Názvem i skladbou navazující výbor *Podmínky volby* (Triáda 2003) s devatenácti pracemi z let 1997–2003 nekomponoval Vašíček dle oborů jako předchozí knihu, ale vynechanými řádky mezi názvy některých studií v závěrečném obsahu nechal vystoupit tématům, která ho zajímají, i způsobu strukturování celku, jež knihou vytváří. Mohli bychom to interpretovat jako pozornost k pojmenování, k jazyku, k obrazu, k filosofii, k metodě a k otázce, kdo je „já“. Kniha *Archeologie, historie, minulost*

(Karolinum 2006) je autorským překladem a adaptací práce vydané ve francouzštině (1994), z níž Vašíček vydal česky závěrečnou část samostatně už před deseti lety pod titulem *Obrazy (minulosti). O bytí, poznání a podání minulého času* (Prostor 1996). Patnáct statí svazku *Minulost a současnost, paměť a dějiny* (CDK/Triáda 2008) vznikalo převážně v letech 1997–2005 a sjednocuje je téma historie a dějepiscectví (tři z nich napsal autor ve spolupráci s Françoise Mayerovou).

Nejnověji vydaná Vašíčkova kniha *Slavoj Český & spol. Mistrova divertimenta* (ed. Viktor Šlajchrt, Plus 2010) se od předchozích liší tím, že ji ze svých převážně časopisecky publikovaných sedmapadesáti statí neuspořádal sám autor, nýbrž editor, že obsahuje, odpovídajíc podtitulu svazku, kratší (většinou 1–2 stránky) texty programově zábavného charakteru, vzniklé hlavně v letech 1999–2009 z aktuálních, převážně politických a společenských podnětů, a že nové otázky neklade svým obsahem, nýbrž svou prezentací, resp. pojetím základního bibliografického údaje: Slavoj Český, autorův pseudonym, jímž je signována většina článků publikovaných původně v měsíčníku *Babylon*, se knižním titulem posouvá na pozici tématu, jímž ale není. Předmětem otištěných textů, a to ani tří dalších, zveřejněných původně pod jiným pseudonymem, není autorova identita. Vlastnosti obou krytých mluvčích, jak je popisuje pořadatel svazku ve svém doslovu (s. 192), se neliší od vědomostních a „povahových“ rysů vypravěče textů publikovaných přímo pod Vašíčkovým jménem, a volba odlišné totožnosti se mi tedy jeví spíše jako projev jurodivého nápadu k obveselení společnosti kolem spontánně redigovaného *Babylonu* než cokoli jiného (podobné je to s významy slova „mistr“ z podtitulu knihy).

Neliší-li se články podepisované Vašíčkem od statí signovaných pseudonymem v rovině názorů, odlišují se syntaxí. Významová zkratka či elipsa je hlavním znakem Vašíčkova stylu, který vyvolává klamavý dojem lehkosti, jako v textech *Má postmodernismus koule?* (1994), *Telina – do duše okno* (1996), *Metafysika dnes?* (1998) nebo *Co si počnem?* *Stračena nám chcípla* (2001), balancujících bravurně na hraně erudice, „paradoxování“ a kriticismu. Většina článků z knihy *Slavoj Český & spol.* je však zkratkou z předešlých zkratek, kde všech tří komponentů ubývá ve prospěch obnažení jejich techniky, a jejich téma vychází nakonec jako zaměnitelné, zbývá čirá elokvence. Dovedu si

představit, jak se tím autor baví a jak se baví i tím, že to někoho baví, jak ukázaly též materiály publikované o minulém víkendu v denících mediální skupiny Mafra. Odmocněná břitkost je současně hladká, až laskavá, a aplaudují jí především ti, kdo ve skutečnosti ztělesňují předmět Vašíčkovy sarkastické kritiky. Editor Viktor Šlajchrt zachránil, resp. „udělal“ knihu tím, že Slavojovy články sdružil do jednoho ze sedmi oddílů, takže je na ně dobře vidět, lze je snadno přeskočit, jakož i hned vyhledat, z předchozích Vašíčkových knih přetiskl znovu některé, i výše jmenované texty, doplnil je krátkými recenzemi z Kritické Přílohy Revolver Revue a zahrnul též autorovy projevy nebo texty o výtvarném umění a architektuře. Škoda že na závěr bylo zařazeno explicitní interview z roku 2009; autentická povídka z dětského časopisu Srdíčko z roku 1939 o „malém Zdenečku Vašíčků“, otištěná jako příloha (s. 196–197) k editorovu doslovu, by jako vyvrcholení byla dokonalá.

Píše Michal Topor, 3. 1. 2011

Tu a tam dodnes vystoupí osobnost a tedy i dílo **Jaroslava Vrchlického** ze stínu, tkaného netečností, tu a tam vyprovokuje badatele k práci – k dílčím exkurzům, k edičním počínům. Za připomenutí kupříkladu stojí monografie Heleny Kokešové *Gustav Eim* (Karolinum 1999), zahrnující také edici korespondence mezi Eimem a Vrchlickým (s. 75–155), úvahy Petera Zajace (Česká literatura 6/2002, s. 625–642), resp. Hany Šmahelové (sb. *Jaroslav Vrchlický a Josef Holeček. 1853–2003*, FF UK 2004, s. 36–44) o Vrchlickém a „moderně“, studie Lucie Kostrbové *Macharův Vrchlický. K psychologii jednoho básnického vztahu* (Slovo a smysl 7/2007, s. 113–122) nebo stať Václava Petrboka, představující Friedricha Adlera mimo jiné právě ve vztahu k Vrchlickému (*Praha – Prag 1900–1945. Literaturstadt zweier Sprachen, vieler Mittler*, Passau 2010, s. 73–92). Milada Chlěbcová sestavila ze sbírek *Rok na jihu, Hořká jádra, Okna v bouři* pro Českou knižnici svazek Vrchlického *Intimní lyriky* (Nakladatelství Lidové noviny 2000). Je potom přece jen o něco snazší uvyknout dluhu. Nicméně:

1) dosud nemáme k dispozici soubornou, kritickou, nově koncipovanou edici Vrchlického díla. Dvacetisvazkový projekt *Básnického díla J. V.*, započatý v roce 1948 (Melantrich) a pod dohledem Alberta Pražáka, resp. Vítězslava Tichého dokončený roku 1963 (SNKLHU), nechal stranou, a tedy upozadil Vrchlického práce dramatické, publicistické, prozaické (nehledě k diskutabilnímu pojetí tamějšího edičního aparátu, které již před bezmála padesáti lety pojmenoval Jiří Brabec ve stále podnětné bilanci nazvané *Problematičnost zjevu Jaroslava Vrchlického*, in *Poezie na předělu doby*, ČSAV 1964, s. 163–171: dílo tu bylo vykládáno převážně prostřednictvím „biografického faktu“);

2) v polistopadových podmínkách dosud nikdo nenašel chuť a odvalu k pokusu o monografickou konfrontaci s komplexem zápletek a potíží, jež lze s výhledem k Vrchlickému i „jeho“ éře tušit. Je přitom nezbytné třeba rozvinout, a třeba i revidovat celistvě a přitom problémově pojaté interpretační výkony, jakými byly – a to jen po druhé světové válce – studie Zdeňka Pešata (kapitola *Jaroslava Vrchlický v Dějinách české literatury* III, Nakladatelství ČSAV 1961, s. 294–323; Pešat je

také autorem hesla *Jaroslav Vrchlický* v *Lexikonu české literatury* 4/II, Academia 2008, s. 1512–1525) či Jiřího Brabce (srov. *O básnickém díle Jaroslava Vrchlického*, Česká literatura 10/1962, s. 308–334). – Není náhoda, že podobně dlouho se neobjevil nový, osobitě promyšlený výběr z Vrchlického (alespoň básnického) díla, který by bylo lze postavit vedle dvou svazků *Básní*, jež uspořádal Jaroslav Seifert (Československý spisovatel 1953), knihy *Host na zemi* (ed. Jiří Brabec a Josef Brukner, tamtéž 1966) a výboru *Básní* připraveného Zdeňkem Pešatem (tamtéž 1973).

Je třeba práce, jež by důvtipně a stále potřebné potýkání s Vrchlického texty uměla otevřít kontextům dobových scén pojmenovatelných v historicky fundovaných termínech novodobé estetiky, sociologie, politologie a třeba i ekonomie. Je třeba badatelů, kteří by neváhali prodírat se houštinami archiválií (připomínám existenci obřího fondu Jaroslav Vrchlický ve správě Literárního archivu PNP a dalšího spojitého „materiálu“ tamtéž, v jiných fondech).

Jistě, podobné nároky a bilance deficitů lze zlehka tyčit nad leckým, nad takřka nepřebernou řadu „děl“. Vrchlického role však byla chtě nechtě výjimečná: jeho tvůrčí, organizační, polemické a jiné aktivity působivě proťaly více než čtyřicet let českých (literárních) dějin – mohlo by tedy právě zevrubné studium vesmíru, scelovaného postavou, která nosila jméno „Jaroslav Vrchlický“, stát v centru oživených úvah o povaze epochy, jakoby osudově kmitající vstříc přízrakům „moderny“. Za jiné příkladem: ne každá pasáž v bohatě dochované Vrchlického epistolografii patrně odpovídá kritériím, jež na publikaci dopisů hodlal uplatňovat F. X. Šalda („tato korespondence jest schopna, úctu a lásku k Jaroslavu Vrchlickému stupňovati“, *Dopisy Jaroslava Vrchlického se Sofií Podlipskou z let 1875–1876*, Borový 1917, s. X), proč však neuvažovat – ba: nesníť – o síti detailů a stop (například v podobě digitální edice) zjevených díky trpělivé a důkladné práci s úryvky mnohostranné (intimní) rozpravy, již Vrchlický v průběhu té řady let vedl?

Píše Jiří Flaišman, 10. 1. 2011

Bohemista **Martin Tichý** (1976), působící v Ústavu bohemistiky a knihovnictví Slezské univerzity v Opavě, mapuje ve své knize **Kritické dílo čapkovské generace** (Opava, Slezská univerzita 2009) rozsáhlé období v dějinách naší literatury a analyzuje na širokém materiálu esejistické, programové, kritické (literární, výtvarné, divadelní) tvorby texty autorů této jedné generace. I vzhledem k tomuto rozpětí rozčlenil práci do tří hlavních časových pásem (od poloviny prvního desetiletí do roku 1914, od roku 1917 do 1924 a 1924–1939), jež nejprve obecně charakterizuje, a poté na monograficky pojatých kapitolách – medailonech vybraných osobností – ukazuje spojnice a rozdílnosti v přístupech jednotlivých kritiků.

Jestliže Jindřich Chaloupecký napsal, že předválečná generace neměla oporu ve své generační kritice a ocitla se tak v kleštích generace předcházející i té následující (srov. *Expresionisté*, Torst 1992, s. 198), Tichého práce toto tvrzení poněkud problematizuje, zejména když zdůrazňuje konstituování kritických postojů v konfrontacích a mezigeneračních polemikách. Tichému v žádném případě nejde jen o to, aby ve své studii v přehledu zachytil, co kdo a za jakých okolností napsal, jeho hlavním cílem je co nejpřesněji pojmenovat formující se kritéria generační kritiky, hledat její východiska a proměny. Autor výstižně postihuje přínos jednotlivých osobností, přičemž integračními figurami, jež sleduje ve všech třech časových pásmech, se mu stávají Karel Čapek a Josef Kodíček (dále pojednává mj. publicistiku Jana Thona, Františka Langera, Ervína Taussiga, Ferdinanda Peroutky).

Vykročil-li Martin Tichý od dnes již klasických prací např. Evy Strohsové či Jiřího Opelíka, došel ve své práci k několika významným prvenstvím. Nejenže zdařile zmapoval takto synteticky dosud nezpracované téma – nutno ocenit způsob, jakým se Tichý kriticky vypořádal (dnes ne zcela samozřejmě) s množstvím pramenného, byť převážně pouze tištěného materiálu –, jeho práce je objevná mj. též proto, že poprvé přináší významnější ucelené pohledy na dílo kritiků, jakými byli např. zmiňovaný Josef Kodíček či opomíjený Miroslav Rutte.

Píše Michal Kosák, 17. 1. 2011

Na Otevřený dopis ministru kultury ve věci PNP (A2, č. 22 z 27. 10. 2010), v němž zástupci institucí zabývajících se literaturou vyzvali ministra kultury k vypsání výběrového řízení na místo ředitele **Památníku národního písemnictví**, reagoval za dotčenou instituci též její ředitel Zdeněk Freisleben (A2, č. 25 z 8. 12. 2010; k reakci vedoucí LA PNP N. Macurové viz moje [echo z 18. 11. 2010](#)). Ve své odpovědi se omezil na „zavádějící obsah a nepravdivé informace“, jak označil kritické stanovisko signatářů vůči fungování jeho pracoviště, ústřední požadavek dopisu na změnu ve vedení instituce však ponechal zcela stranou. Za mylné považuje stávající ředitel tvrzení, že se v PNP zhoršila úroveň služeb poskytovaných odborné i laické veřejnosti, resp. že se omezila dostupnost sbírkových fondů, čímž se podle Otevřeného dopisu mj. ztížily podmínky pro bádání. Druhá výtká, s níž se ředitel Freisleben nesrovnává, se vztahuje k nedostatečné prezentaci sbírek instituce.

Existenci těchto problémů přitom nejenže nezpochybňuje, ale jejich tíživost přímo pojmenovává i samotný Památník: v oficiálních materiálech, které jsou zveřejněny na [internetových stránkách PNP](#), se vedle chlácholivých údajů o vlastní činnosti opakovaně píše o omezených výstavních možnostech, nedostatku prostor či potížích s finančním zajištěním expozic. Zřejmé je též, že se v době stěhování, ale i po ukončení přesunu části fondů z archivu ve Starých Hradech do prozatímních depozitářů v Duchcově snížila dostupnost některých archiválií. Veřejně přístupné dokumenty o činnosti PNP umožňují škálu problémů, s nimiž se instituce dle vlastního soudu potýká, dokonce rozšířit: nedostatečná propagace, nekompatibilní zpracovatelské systémy, nesystémovost digitalizace, omezené publikační možnosti či zamítání výzkumných projektů u GA ČR a MK ČR (též nově v programu NAKI). Podle názoru vedení dusí PNP v jeho rozvoji hlavně dlouhodobý nedostatek finančních prostředků a omezená disponibilita s budovami v Bubenči, které by měly sloužit mj. jako budoucí sídlo instituce, v současnosti jsou však zatíženy soudním sporem.

V Otevřeném dopise se také píše, že ředitel „nenabídl zřetelnou odbornou koncepci instituce“. K tomu v odpovědi Z. Freislebena čteme:

„Památník národního písemnictví pracuje podle dlouhodobé koncepce rozvoje PNP na léta 2009–2014. Pochopitelně s tím souvisí i další vize, které mají za cíl vytvořit z této instituce moderní muzeum literatury pro 21. století.“ Zmiňovaná koncepce (dostupná též na [internetových stránkách PNP](#)) obsahuje množství kroků, jež je jistě třeba učinit, aby PNP mohl dále pracovat. Jejich realizace je ovšem převážně závislá na navýšení finančních dotací, a proto poněkud nejistá či alespoň prozatím nezajištěná (rekonstrukce centrálního depozitáře v Litoměřicích). Najdou se tu i zajímavé, byť vágně formulované podněty, např. návrh nové ediční rady přinášející dosud nepublikované archivní texty, obrazové a autorské monografie i fotografické publikace, pojednány však naopak nejsou odpovědi na dnes velmi aktuální a podstatné otázky, jako je třeba problém elektronické archivace (e-archivace), tedy trvalého uchování elektronických dokumentů. Chybí vůbec cokoliv určitého ke koncepci vědecké a výzkumné činnosti (což je o to překvapivější, že Památník figuruje na seznamu výzkumných organizací).

Dokument „koncepce rozvoje“ konstatuje neuspokojivou situaci v řadě oblastí, není z něj však vůbec zřejmé, kdy by mohl být nerovnovážený stav PNP vyřešen. V žádném případě však tento materiál není ani odbornou, ani zřetelnou, a už vůbec ne koncepcí, tzn. není v něm formulována žádná jasná idea, díky níž by se z PNP mohla stát ona „moderní instituce pro 21. století“. Možná je způsob pojetí činnosti PNP, který má takovou proměnu zajistit, obsažen v oněch přídatných „dalších vizích“ – o jejich konkrétní podobě je však možné se pouze dohadovat.

Píše Daniel Vojtěch, 25. 1. 2011

Zastávka metra Capitol Hill South

Dostane-li se našinec, skeptik či nadšenec, lenoch či horlivec, na skok do Washingtonu, D. C., nakonec se pravděpodobně vypraví do **Library of Congress**, již lze považovat za jednu z nejlepších knihoven na světě, ne-li tu vůbec nejlepší, alespoň co se písemnictví moderní doby týče. Spolu se Smithsonovým institutem a jeho muzei (je jich devatenáct, včetně Národní galerie umění, Hirshhornova muzea, Freerova muzea, Muzea přírodní historie, Muzea letectví a vesmíru /astronautiky/, Národní zoo, Botanické zahrady, a přičleněno je devět výzkumných center) patří nejen k hlavním washingtonským turistickým atrakcím, ale především k živým monumentům amerického úspěchu. Lépe řečeno, jednoho z těch jeho rozměrů, jež budí úctu, neboť dokládají vážnost, jaké se nakonec vždy dostává kulturním podnikům ve společenství sebevědomém, tj. sebe si uvědomujícím ve vztahu k vlastnímu založení (ústavě a pravidlům vůbec) a jeho minulým, současným a budoucím možnostem. Dějiny těchto institucí ostatně vyvolají vzpomínku na zakládání velkých muzejních sbírek evropských, mj. na naše Národní muzeum, a na úlohu vzdělaných šlechticů – sběratelů, soukromých učenců, mecenášů a organizátorů při jejich rozvrhování (ke klíčové úloze Kašpara Šternberka srov. Josef Hanuš: Národní muzeum a naše obrození I, 1921). Dnešní stav tzv. národních sbírkových institucí v ČR, o němž se každý návštěvník Klementina, Národního muzea či Národní galerie přesvědčí sám, je ve srovnání s těmi novosvětskými o to neúctěšnější.

Knihovna Kongresu je federální instituce a její budovy jsou navíc na Capitol Hill, podléhají tedy bezpečnostním opatřením, na něž narážíme dnes a denně (především na letišti) – bezpečnostní rámy a prosvícení zavazadla při vstupu a ještě kontrola při odchodu. Zaskočit si sem něco jen ověřit lze asi jen tehdy, je-li člověk zaměstnancem Kongresu – pro badatele je užitečnější vyhradit si celý den: Nejprve je nutno získat (zadarmo) čtenářský průkaz v Madisonově budově. Při té příležitosti je možno se nechat instruovat laskavým knihovníkem předválečného ročníku narození, který nově přichozímu zdejší labyrint zlidští. Knihy